

ויעפילו - וארשנו

הרה"ג רבי ינון גמליאל שליט"א

משנת חכמים
מתורגם של רבותינו

חר המכשלה הגדולה שנפלה בעם ישראל ע"י המרגלים, ונגזרה גזירה בשבועה חי אני אם יראו את הארץ וכל מנאצי לא יראוה. במדבר הזה יפלו פגריכם ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה. נאמר שבני ישראל התאבלו מאוד וקיבלו עליהם חרטה גמורה. אמרו בפה מלא "כי חטאנו" והיו מוכנים למסור נפשם על דבר ה' ולעלות לארץ ישראל ויעלו אל ראש ההר לאמור הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה', אך הקב"ה שלח להם ביד משה לא תעלו ולא תלחמו. כי אינני בקרבכם. ואכן הוזהרו מפורשות. למה זה אתם עולים "והיא לא תצלח" אל תעלו ואל תלחמו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם. אך הם בשלהם. ויעפילו לעלות אל ראש ההר, וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה וסופם שהכו אותם עד חרמה.

והדבר יפלא. אם ראו שארון ברית ה' לא עמם, מדוע התעקשו לעלות. הלא רגילים הם לנסוע ולחנות עפ"י ה' ועוד, הלא התכוונו לחזור בתשובה ולא לכפור, ולהמרות פי ה'. ומה הניעם לעלות נגד דברי משה?

כתב בספר ברכת מרדכי, שהם ידעו ששערי דמעה לא ננעלו ועם מסירות נפש אפשר להזיז את ארון הברית לקבל סייעתא דשמיא חדשה. וכיון שהחליטו לחזור בתשובה קיבלו עליהם מסירות נפש בין יציל ובין לא יציל.

כמו שמצינו אצל חנניה מישאל ועזריה. כשבאו לפני יחזקאל הנביא לדרוש את ה'. אמר להם הקב"ה ע"י הנביא שלא יצילם. אמרו בין יציל ובין לא יציל אנו לא משתחוים. רצוננו לעשות רצון בוראנו. ועל מנת כן אנו הולכים אפי' למות גם כאן התחרטו חרטה עמוקה

וחזרו לקיים דבר ה' לעלות ולהעפיל בקרבת ה' בין יציל ובין לא יציל. אך טעו טעות חמורה. דאצל חנניה מישאל ועזריה נאמר להם שלא יציל. ולא נאמר להם שלא ילכו לשם נמצא שבהליכתם הם עובדים את ה' ומוסרים נפש על קידוש ה'. אבל כאן נטו מפורשות אל תעלו ולא תלחמו מצות לא תעשה. אלא שמרוב תשוקתם לקיים דבר ה' החליטו לעבדו אפי' נגד רצונו וזו טעות חמורה. כי את הקב"ה אין לעבוד כפי מה שאנו מבינים, אלא כפי שהוא דורש ומצוה. לא העבד יחליט כיצד לעבוד את אדונו, אלא האדון יחליט זאת לפי רצונו.

כן מבאר בס' ותלמודו בידו בשם הנצי"ב בהעמק שאלה על הפסוק בפרשת עקב ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם אל תקשו ועוד. החלטה עצמית לעבוד את ה' מתוך דביקות, שלא עפ"י ה' היא נקראת קשיות עורף ונצטוינו שלא להקשות עורף.

וכי הקב"ה יתפעל ויתלהב מאותם המחליטים על דעת עצמם למסור אליו את נפשם? וכי אפשר לשחד אותו בהתלהבות להעפיל לפסגות? בכל הדורות מוכרת תופעה זו של המבקשים להראות מסירות נפש ודביקות שלא כפי שמבקש הקב"ה, אלא מתוך הבנה עצמית שזה עושה נח"ר לפניו אך כבר אמר משה רבנו וערפכם לא תקשו כי ה' אלוקיכם וכו', אשר לא ישא פנים, ולא יקח שוחד א"א לשחדו בפעולות שונות ולהראות דביקות והתלהבות עד כדי מסירות נפש. אשר לא יקח שוחד. אין הוא מתפעל ומתרגש מך, אא"כ הכל בתוך מסגרת חוקי התורה. אין רשות להתנהג בחסידות יתירה והתגברות נוראה. תוך כדי רמיסת הלכות או לזלזל בתלמידי חכמים ולא לעבוד אפי' על קוצו של יוד. זו היא אזהרה של וערפכם לא תקשו, זו טעותם של המעפילים

שביקשו להעפיל אל על ולהראות דביקות בעבודת ה'. רצו לתקן חטאם בדרך של תשובת המשקל אם עד כה לא רצו להכנס לארץ ישראל, השתא מבקשים להכנס בדרך של מסירות נפש בין יציל ובין לא יציל העיקר לקיים את רצון ה'. אך בדרך זו רמסו את דב' ה' וציוויו, ועברו על לאו מפורש ואזהרה שהיא לא תצלח.

הרעיון שלהם כשל עצמו הוא נפלא, כביכול להפקיר עצמם ללא הנאה ואינטרס שבביל לעבוד את ה'. אך כמיהה כזו שלא בדקדוק על קוצו של י' אינה אלא כפירה ועבודה זרה.

העפלה מותרת וטובה רק כשהיא בתוך מסגרת ההלכה עפ"י תורתנו הקדושה ומנהיגי הדור, אבל כשחורגת במשהו קטן, הרי היא קשיות עורף והיא שוחד ונמצא שבמקום למסור נפש הם התאבדו ונידונים כמאבד עצמו לדעת. כל התלהבותם להעפיל אינה אלא דחף של יצה"ר.

יסוד זה הביא הרב זצ"ל בספר "ותלמודו בידו", בשם האדמו"ר מגור. תניא בר קפרא אומר אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'.

קורטוב של דבש עשוי לשפר את הקטורת ולהוסיף כבוד ה' בהיכלו. ולכא"ו יש בה הידור מצוה. אך כיון שהתורה אמרה לא תקטירו, לולא האיסור של לא תקטירו וודאי היינו מהדרים את הקטורת כדי ליתן כבוד ושבח בביהמ"ק, אך מכיון שנאמר לא תקטירו הידור זה עם כל השבח שבא עמו אינו אלא רמיסת דבר ה' ואין חפץ לה' בכך ונהפך לע"ז ממש.

הגאון רבי דוד יצחק מן זצוק"ל

בשבוע החולף צויין יום פטירתו של מורנו ראש הישיבה הגרד"י מן זצוק"ל, אשר גאונותו הייתה לשם דבר בעולם הישיבות, מבורו שתינו ולאורו הלכנו, הברקותיו היו מאירים כחמה, אולם כעת מי יבין שמעוה ומי ילמדנו חכמה. הנה לנו טעימה מרעיוניו:

בתפילת גשם מזכירים "על הסלע הן ויצאו מים" וצ"ע טובא הכיצד זה מזכירים את חטאו של משה רבנו בתוך הזכרת שבחו? וכבר עמדו על כך רבים וטובים, בהזדמנות כאשר בדרך אגב שמע שנים שמדברים על כך, פנה על השניים ואמר: אילו היה עושה משה רבינו את הציווי ומדבר אל הסלע והיה יוצא מים, האם זו גדלות, הלא כל אדם פשוט שיאמר לו הבורא לעשות כך - ויעשה כן מיד יצאו מים, וזהו הגדלות במשה שאפילו שעשה שלא כדיבורו של מקום, אעפ"כ יצאו מים.... [וכביכול ביטל הקב"ה רצונו מפני משה] וזהו הגדלות בזה!

ת.נ.צ.ב.ה.

מי לנו גדול מחזקיהו המלך שביקש הקב"ה לעשותו משיח ומפני שלא נשא אשה קיבל נבואה מפיו של ישעיה הנביא צו לביתך כי מת אתה בעוה"ז ולא תחיה לעוה"ב.

מותר האדם מן הבהמה אין

סיפר לי נכד של מרן הסטייפלר זצ"ל פרפרת נאה, ששמע מסבו. וכך סיפר הסבא הגדול: בחול"ל היו מגידים שכונו בשם "טיש מגידים". הם לא היו נושאים דבריהם בפני קהל גדול, אלא ישבו מוסבים לשולחן עם שומעי לקחיהם, ואמרו להם דברי חיזוק.

סיפר מרן שפעם אחת שמע, כיצד דרש אחד מאותם המגידים את הפסוק "למטה יוסף למטה מנשה, גדי בן סוסי". מה כבר אפשר ללמוד מפסוק זה? אנו שואלים. אך המגיד מצא כאן רמז למוסר כללית נוקב! "למטה יוסף" - נשמתו של אדם יורדת מגזי מרומים, ויורדת למטה - לארץ. לאיזו מטרה היא נשלחת לכאן? עונה הפסוק לפי "מנגינת" המגיד - "יוסף", דהיינו להיות מוסיף והולך בעבודת ה'. אך מה המצב בשטח? הוא ממשיך לשאול, ומשיב: "למטה מנשה". כלומר: כשמגיעה הנשמה אל האדם למטה, הוא שוכח ("מנשי" בארמית - שוכח) לשם מה הורדה הנשמה היקרה לעולם.

המסקנה העגומה מטיחה בנו אשמה גדולה, שצריכה לדקור את הלב כמדקרות חרב - "גדי, בן סוסי!" כלומר הגד נא, האם האדם שונה מהסוס? אשר חי חיי גוף בלי נשמה!

כוחו של צדיק

על הפסוק "היש בה עץ אם אין", מביא רש"י מחז"ל: "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו". מאיר את עינינו הגר"מ אזרחי שליט"א בספרו "ברכת מרדכי" בשאלה, מי הוא אותו אדם כשר? למדונו חז"ל (ב"ב, טו:) שהה זה איוב. ובדברי כלב "סר צילם מעליהם", אומר רש"י: סר צילם - מגינים וחוזקים... איוב שהיה מגין עליהם.

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים! לא יועילו לא משה, לא אהרן, לא נשיאים ולא שבטים, לא דור דעה, לא תורה ולא רצון הבורא להכניס את בני" לארץ. כל כך למה? משום שקיים גם צדיק המגן על דורו!!

ומה הקשר בין הצדיק לבין בני דורו? מאומה! שכן מדובר באלה שנאמר עליהם "לא תחיה כל נשמה". בשבעת עממים, אנשים חטאים ריקים ופוחזים, ובמה מדובר? בארץ ישראל הארץ המובטחת, ובשעת הגשמת היעוד הגדול!

אף על פי כן ולמרות הכל, כיון שדר ביניהם אחד מיוחד, צדיק, שוב לא יועילו כל האישים שנמנו לעיל ולא צו הבורא, כי הצדיק מגין על דורו, גם על אלה שבינו לבינם - מאומה!

אין שום עצה, רק "סר צילם מעליהם". כלומר, אם בכל זאת רוצים לכבוש את ארץ ישראל, לא היתה שום עצה מלבד הוצאת הצדיק ממקומו. לסלקו משם או לקוות שימות. רק אז תהיה הדרך פנויה. כל זמן שהצדיק בקרבם, אין שום אפשרות לכבוש או לנצח. פשוט לא

יתכן. הבה נעמיק את ההכרה מי הוא ההגנה לישראל. הבה נבנה גדר הפרדה, ונגדל מגינים לדור.

על האדם להיות כלי המחזיק ברכה

בטרם צאת המרגלים לדרך, זכה יהושע לברכת משה רבינו שאמר לו "י-ה יושיעך מעצת מרגלים". כך מפרש רש"י את הנאמר בפסוק "ויקרא משה להושע בן נון יהושע". ויש להבין אם תפילה וברכה בא משה להביע במלים אלו, מדוע הוא שינה את שמו? האם לא היה די בתפילה שנשא?

ונראה לבאר עפ"י דברי בעל ה"עקידה" בבאור מהות ברכת כהנים. שכן יש להבין מה שנאמר "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". בשלמא לפי הפירוש שהכוונה לברכה שיתן הקב"ה לכהנים, זה מובן, הכהנים מברכים את העם והקב"ה מברך את הכהנים. אך לפי הפירוש שהברכה מאת ה' היא לישראל המתברכים, יש להבין מה פשר הכפילות שגם הכהנים וגם הקב"ה יברכו?

מפרש בעל העקידה, שאין כאן כפילות. אלא כדי לזכות בברכה, המתברך צריך להכין את עצמו, ולהיעשות כלי המוכן לקבל את הברכה. כיצד נעשים כלי? ע"י חידוד

ההכרה שהכל מאתו יתברך! לפי"ז יוצא, שברכת הכהנים היא המכינה את העם לקראת הברכה שתבוא מאת ה'. ולכן עומדים הכהנים ומדגישים בהדגשה משולשת שהכל מאת ה', והדבר בא לידי ביטוי בכך ששם ה' מופיע במרכזו של כל אחד מפסוקי ברכת הכהנים.

לפי זה מה מאד מדויק לשון הפסוק "ושמו את שמי על בני ישראל". כלומר, הכהנים יחקקו את שם ה' בתודעתם של בני ישראל. בכך הם ילמדו אותם שהכל מאתו יתברך, ובכך ייעשו כלי המוכן לקבל ברכה. ואז - "ואני אברכם". עד כאן דבריו.

יתכן ששינוי שמו של יהושע, בא במסגרת עשיית יהושע לכלי הראוי לקבל ברכת ה'. שכן נתינת שם, יש בה ביטוי למהות הדבר הנושא את ה'. ואם אכן הושע בן נון, ישכיל לעשות את עצמו ל"כלי" אשר מביע בכל ישותו שה' הוא אשר יושיעו, או-אז תתקיים תפילתו - ברכתו של משה, והוא יושיע מעצת המרגלים.

דבר זה מהווה אות ומופת לכל אחד מאתנו, להגביר בכל עת את האמונה הפשוטה שהכל מאתו יתברך, וכך נזכה לישועות.

להערות: | good7080@gmail.com

משנת הדרף

הארות והערות על הדרף היומי

כמה הערות על הדרף יבמות צד - קג
הרה"ג רבי נחמיה וואלאך

צח: - מה עדיף, מצוה אחת ודאית, או ספק שתי מצוות?

חמש נשים זקוקות לייבום, לחמשה אנשים שונים, ולא ידוע מי היבמה של מי. כיצד עושים? יש אפשרות שארבעה אנשים יעשו חליצה לכל הנשים, ואז החמישי ייבם את כל החמש, ואז בוודאות התקיימה כאן מצוה אחת של ייבום, שהרי איש זה ודאי ייבם את יבמות.

אך נתבאר בסוגיא שלא עושים כך, אלא כל איש מייבם אשה אחת [אחרי שחלצו לה כל השאר].

והעדיפות היא משום שאז יתכן שכל אחד ייבם באמת את יבמתו, ואז התקיימו כאן חמש מצוות ייבום! וזאת - אף על פי שקיימת גם אפשרות שאף לא אחד נשא את יבמתו האמיתית, ואז לא התקיימה המצוה אפילו פעם אחת!

לכאורה כתוב כאן יסוד, שעדיף ספק שתי מצוות מודאי מצוה אחת.

אכן, יש לחלק ולחדד.

במקרה דנן, כשחמשה מייבמים כל אחד אחת -

יש חמש אפשרויות: א. לא התקיימה אפילו מצווה אחת. ב. התקיימה רק מצוה אחת. ג. התקיימו שתי מצוות. ד. התקיימו שלש מצוות. ה. התקיימו חמש מצוות. [אין אפשרות שהתקיימו רק ארבע מצוות, דו"ק].

נמצא שרוב הצדדים הם שתתקיים יותר ממצווה אחת, ולכן עדיפה דרך זו, למרות הצד הבודד שלא תתקיים אפילו מצווה אחת - מאשר שאחד ייבם את כולן, שאז אמנם מצוה אחת היא ודאית, אך אין שום אפשרות שתתקיים יותר ממצווה אחת.

נפק"מ מהאמור, כשתהינה רק שתי נשים הזקוקות לייבום לשני אנשים. כעת, אם כל אחד מייבם אחת - יש רק שתי אפשרויות: או שלא התקיימה אפילו מצוה אחת, או שהתקיימו שתי מצוות!

הנראה לענ"ד מסברא, שכאן הדין הפוך. עדיף שאיש אחד ייבם את שתיהן [אחר שהשני יחלוץ להן], כי אז ודאי מצוה אחת מתקיימת. אך אם כל אחד מייבם אחת, הרי הצדדים שקולים, צד אחד שיתקיימו שתי מצוות, מול צד אחד שלא תתקיים

המשך בעמ' הבא <<

י"ל ע"י
משנתה של תורה - רכסים ©
054-846-8706
Mishnatar@gmail.com
153-4-653-1557

לרפואת
יוסף משה בן אורה
יצחק בן תמר
בתושח"י

זמני היום - לאופק רכסים

10:18	ס"ז תפילה	19:20	הדלקת נרות
12:41	חצות	05:31	בן החמה
19:50	שקיעה	08:09	סוקל"ש מג"א
20:33	צאת שב"ק וי"ט	08:21	מג"א - 72
21:02	ר"ת	09:06	גרא

זכנו לקבל שבתות
מתוך רוב בריאות ושמחה

לקוחות כללית ברכסים, לשירותכם מוקד שבת מרפאות סביון, רח' סביון 40 טל' 04-6641025

שעות פעילות

ליל שבת 20:00-18:00 | שבת 12:00-8:00

לשירותכם, מנהל קשרי קהילה ברכסים:
הרב דני בוקובזה 054-8457898

בס"ד

מישנת המוסר

מאוצרו של מרן המשגיח זצוק"ל

'צדיקים יכולים לבטוח שה' יעשה כרצונם' מחן רבי דב יפה זצוק"ל

סמלת הבטוח בה'

"מגדל עז שם יהוה בו ירוץ צדיק וְנִשְׁגָב" (יהי.)

כתוב כאן ששם השם זה 'מגדל עוז' - מגדל חזק, בשעה שאדם מזכיר את שם השם והוא מתפלל, הוא יזכה להינצל מן הצרה. כאשר הצדיק זוכר את הש"ת ובטוח בו, אע"פ שהוא נמצא במצב של ריצה 'בו ירוץ' ואינו שם לב אם יש מכשול בדרך, בכל זאת לא יירא. מדוע? כי הצדיק 'ונשגב', הוא יינצל מכל צרה. בדרך כלל לפני שהאדם יוצא לדרך, הוא מברר שהדרך הזו היא בטוחה ואין מסביב שום סכנה, אולם הצדיק סמוך ובטוח שלא יאונה לו שום רע, ואם ח"ו יפגע בו פגע יינצל ממנו, וכמו שכתוב 'ובטוח בה' שיוגב" "יענך ה' ביום צרה ישגבך".

יש לעיין, במאי עסקינן האם הצדיק אינו צריך ליזהר לבדוק שאין שום סכנות? ואולי יש לומר, כפי שכתב במסילת ישירים על הפסוק "ארור רעה ונסתר" שדווקא אם הוא רואה את הרעה ונסתר אז הוא ארוך, אבל אם אינו רואה, ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן. יכול להיות שבזה אנו עוסקים, סתם אדם רוצה להיות בטוח שאין שום רעה, אבל צדיק אם אינו רואה את הרעה, אז הוא סומך את ליבו לה'.

כתוב כאן, שמי שהוא בטוח בה' הוא צדיק, מדוע? מבאר רבינו יונה שתי טעמים, האחד, שהביטחון הוא מהדרגת העליונות במידת היראה, יש ביטחון של המון העם, אבל מי שהוא ירא את ה', הוא יכול לבטוח בה' בדרגה אחרת, והשנית, שכדי לבטוח בה' צריך להיות בלי עוונות, כי מי שיש לו עוונות, צריך לפחד מהעוונות.

בעצם בטחון שייך שיהיה אף אצל רשעים, זה פסוק מפורש "רבים מכאובים לרשע והבטוח בה' חסד יסבגנו", לכאורה אם הפסוק עוסק בהפכים, היה צריך להיות כתוב רבים מכאובים לרשע והצדיק חסד יסבגנו, אבל מה שחז"ל דורשים זה פשוטו של מקרא, רבים מכאובים לרשע, ואעפ"י שהוא רשע הבטוח בה' חסד יסבגנו, יוצא ששייך בטחון

» המשך משנת הדף מעמ' קודם

המצוה כלל!

ק. - האם צריך לוותר לאשה בתור לקופה?

במקום שחולקין מעשר עני נותנין לאשה תחילה, משום זילותא. רבא למד מזה שגם בתור לדין תורה מקדימין אשה לאיש. האם נמשיך ונלמד גם אנו מרבא שצריך להקדים אשה לאיש גם בתור לקופה? [תרי קופות ניהו. קופה בחנות, קופת חולים].

לכאורה עיקר הטעם הוא משום זילותא של האשה, והמקור של רבא עצמו הוא מחלוקת מעשר עני, שיש בושה שנוזקים לצדקה ומעשרות, וזילותא דאשה גדולה מזילותא דגברא. משא"כ במקום שאין זילותא. [ואולי צריך לדון כל מקרה לגופו, דפעמים שיש זילותא לא רק במקום שמחלקים צדקה ומעשרות, וד"ל.]

אכן יש לעיין איזה זילותא שייך כשבאים לדין תורה. [ועיין שו"ע ח"מ ס' קכ"ד ס' צו גבי נשים יקרות, ואכמ"ל.]

ואולי יתכן עוד חילוק בין מקום שאין ברירה ומחוייבת לבא בעצמה, להיכא דיש ברירה אחרת. ואכמ"ל.

להם כת, זה הידיעה בשכר הגדול, אמנם הם אינם כעבדים על מנת לקבל פרס, הם לא מקיימים מצות בגלל הפרס, אבל הבטחון בשכר שבסוף יקבלו, נותן להם כת.

על פי זה מפרש רבינו יונה את הפסוק "וקוי יחליפו כת, יעלו אבר כנשרים, ירוצו ולא ייגעו, ילכו ולא ייעפו" (ישעיה מלא) שהפסוק עוסק בסוג מצוות שצריכות טרחה מרובה, כגון פדיון שבויים והצלת נפשות, ומבטיח, שאלו הבוטחים בה' אע"פ שיטרחו מאוד 'ירוצו ולא ייגעו'. ולגבי סוג מצוות שצריכות שקידה יומם ולילה, כגון תלמוד תורה וקנין היראה אמר 'יילכו ולא ייעפו'.

נפלא מאוד מה שהבטחון בה' נותן לאדם, הוא נותן לאדם שהוא יכול לרוץ, שהוא יכול לטרוח, וה' יציל אותו. זה מן הטובות העליונות והרבה טובות נמשכות מזה.

אגב, היום מקובל לומר על שהוא 'אדם נשגב' כלומר שהוא אדם נעלה, ביטוי זה מקורו בעברית המודרנית, כי בפסוקים אנו רואים שהכוונה היא 'נשגב' ניצול מצרה, שזה מגן עליו.

אף ברשעים. אמנם ברור שזה לא אותו בטחון, יכול להיות, שאצל צדיקים כיון שהם עושים רצון ה', הם יכולים לבטוח שה' יעשה כרצונם, אבל אצל רשעים, הבטחון שמה שה' יעשה בטוחים הם שהוא יהיה לטובתם.

כוחות הצדיקים לעבוד קשה מנין?

פירוש נוסף מפרש רבינו יונה ל"בו ירוץ צדיק ונשגב" שהצדיק מקבל כוחות נפש להמשיך בעבודת ה' ללא לאות, על ידי הבטחון בהש"ת, שסופו לשלם שכר פעולתו. ונקריא את לשונו המזוקק של רבינו יונה: "בביטחון הש"ת ימצא כח בנפש הצדיק לרוץ, ולא ילאה, כי יחליף כח לטרוח ולעבוד גם לילה גם יומם לפני השם ולא ילאה, כי ליבו בטוח בשם, ויודע כי נאמן בעל מלאכתו לשלם שכר פעולתו, על כן יהיו ימי העבודה בעיניו כימים אחרים".

לכאורה יש לעיין, הרי דברנו שהצדיקים היו שמחים לעבוד את ה' אפילו היו מקבלים גיהנום, כי צדיקים לא עובדים את ה' על מנת לקבל פרס, ואילו כאן כתוב שהצדיקים מקבלים כוחות בגלל השכר המצפה להם, אלא משמע, שגם הצדיקים מה שנותן

ענית אמן על ברכת כהנים באמצע שמו"ע הרב ישראל ארלנר

ענית ברוך הוא וברוך על ברכת כהנים

נפסק בשו"ע [ס' קכ"ד ס"ה] דעל כל ברכה שאדם שומע בכל מקום אומר 'ברוך הוא וברוך שמו'.

ונחלקו הפוסקים האם יש לענות 'ברוך הוא וברוך שמו' על ברכת כהנים [יברך ה', יאר ה' ישא ה'], ושורש מחלוקתם היא, האם עניית בהו"ש נאמרת רק לאחר שם ה' שאומרים בתופס ברכה, או שאומרים בהו"ש גם לאחר שם ה' הנאמר בפסוקים.

הנהגים לענות

הפרי חדש [ס' קכ"ד ס"ה] כתב שכשמזכירים הכהנים את השם [יברך ה'] צ"ל 'ברוך הוא וברוך שמו'.

והביא ראייה לדבריו ממקור הדברים דהרי בגמ' [יומא ל"ז] איתא 'רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו אמר משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל'. ומשם משמע שגם בהזכרה בלבד יש לענות גם אם אינו תופס ברכה.

עוד ראייה הביא [ס' קכ"ח אות י"ג] מהגמ' [יומא ל"ה: סוף העמוד] לגבי עבודת כהן גדול ביום הכיפורים שכשהיו שומעים את ה' היו עונים בשכמל"ו. ושם הוי הזכרה לחוד ולא בתוך ברכה. [ועיין בא"א בוטשאטש ס' קכ"ד ס"ה שדחה ראייה זו]

וכ"כ הבן איש חי [שנה א' פרשת תצוה סט"ו] 'המנהג פשוט לענות ברוך הוא וברוך שמו לאחר שהכהנים אומרים תיבת ה' ואין לשנות'.

הנהגים שלא לענות

אולם הדבר שמואל [ס' רצה] המגן גיבורים [ס'

אלונה החלאתא

ידידנו הלכה לעולמו המעינים

קכ"ד ס"ק י"א] והא"א בוטשאש [ס' קכ"ד ס"ה] כתבו שאין לענות בהו"ש בברכת כהנים, ורק על ברכה בשם ומלכות יש לענות, והאגרות משה [או"ח ח"ג ס"ו ס"ז] ביאר הטעם, משום דיש מצוה על ישראל להתברך מהכהנים [כנזכר בביאור הלכה ריש ס' קכ"ח] וא"כ אין לומר תיבות באמצע ברכה שיוצא בה דהוי הפסק.

והנה בספר שיח תפילה [טשנר מהדו"ח שער ט' פ"ז ס"ה] כתב דיש סברא שלא לענות בהו"ש בברכת כהנים כמו שלא עונים בחזרת הש"ץ כשאומר הש"ץ רפאנו ה' או ברוך עלינו ה' וכדו'. אך סיים שבמקום שנהגים לענות אין מוחין בידם.

המנהג למעשה

ולמעשה המנהג הוא שבני אשכנז לא עונים, ובני ספרד עונים. ובספר ילקוט יוסף [ס' קכ"ח ס"ו] כתב דגם בני ספרד יענו בלחש כדי לא לבלבל הש"ץ, אולם אין לגעור באותם העונים בקול רם.

ובספר שיח תפילה [שם] כתב, אם ספרדי נמצא בביהכנ"ס אשכנזי ראוי שלא יענה ברוך הוא וברוך שמו, דזה מבלבל הכהנים והציבור, וגם אין לשנות ממנהג המקום, וגם כמעט בטוח שלא ישמע התיבה הבאה מהש"ץ ויחסר לו מברכת הכהנים.

ענית בהו"ש על ברכת אשר קדשנו בקדושתו

אולם זה פלא מדוע לא עונים בהו"ש על ברכת 'אשר קדשנו במצוותיו של אהרן' וכו', הרי זה תופס ברכה וכו"ע מודים שבתופס ברכה יש לענות. ויש ליישב, ואכמ"ל.

יבטל את רצונו - הרי שהעיקר חסר מן הספר! כשהמעפילים התכוונו למסור את נפשם כדי להוכיח את בטחונם בה - (וכמואר באור החיים הק) התורה כבר קראה להם ”דשעים“!!! מפני ש”הקרה“ שלא נעשית מתוך ציות מוחלט - אינה יוצרת ”קירבה“ אלא ”ריחוק“ חלילה!!! ואם לא יקח האדם על עצמו, ויוודא שהוא מנהל את מעשיו מתוך ציות מוחלט - סופו יהיה שהיצר יורידו מדחי אל דחי, ויחזירו לדרגת רשע ההולך בחושך חלילה!

ויתכן לומר בס”ד שלכך נסמכה פרשת הנסכים לפרשייה זו! כדי ללמדנו יסוד זה, שגם כאשר ”ועשיתם אשה לה“ - והיינו ”שיעלה על לבכם לעשות נחת רוח לפני“ (וכמש”כ רש”י) - מ”מ אני הוא הקובע בדיוק מה להביא וכמה!!! שלא יעלה על דעתך שכיון שאינך חייב בקרבן זה והוא בא כנדבה - ממילא אתה תחליט כמה להביא מהסולת, מהשמן או מהיין! אלא, אני נותן לך את ההוראות איך לעשות לפני נחת רוח! כמה בדיוק תביא לכבש, כמה לאיל וכמה לשור! ורק אחרי ש”כל האזרח יעשה ככה את אלה“ - יהיה זה ”ריח ניחוח לה“!!!

אנו פוגשים את הנסיון הזה בכל מיני מצבים בחיים, ולעיתים היצר מנסה ”לשכנע“ אותנו, שנסתכל על קיום התורה והמצוות בצורת ”מסחר“ ונוותר חלילה על ”הפסדים מועטים“ (אם אפשר לקרא לזה ”מועטים“...) לטובת ”רווחים גדולים יותר“, כי נראה לנו שבתוצאה הסופית זה יהיה משתלם, וכגון ללכת למעמד כזה או אחר ע”ח ויתור במידת מה על גדרי הקדושה וכדו’, או לעבור לפני המתפלל כדי להגיע למקום הקבוע וכך להתפלל בצורה יותר איכותית ויעילה וכדו’, אך בכל האופנים האלו עלינו לזכור שתאוות הצדיקים היא להפיק רצון מה’, וזה יתכן רק ע”י ציות מוחלט לרצונו ית’ וביטול ההרגשות המדומות שלנו בעניין...!

שמעשה זה נבע מההכרה של ”כי חטאנו“! ומהרצון לתקן את ”הלא טוב לנו שוב מצרימה“ (כמש”כ רש”י) ואיך הגיעו אח”כ לכוזה מצב של ”עזות ומרידה“??? וכמו שאמר משה בתוכחתו לבני”י ”ואדבר אליכם, ולא שמעתם, ותמרו את פי השם“!!! איך שייך שהאדם מנסה לחזור בתשובה על חטאו ותוך כדי זה הוא ממרה את פי ה’???

ולכאו’ מונח כאן יסוד עצום! ראשית

פעולה שנובעת מתוך רצון לתקן את ”כי חטאנו“ - מוגדרת כ”שבתם מאחרי השם“!!!

ואכן, מתוך תגובתם, אנו רואים עד כמה צדקו דברי משה! התורה ממשיכה ומספרת שעל אף האזהרות החמורות שהזהרו, לא שמו ליבם לזאת, שנא’ ”ויעשילו לעלות אל ראש ההר“ - וכמש”כ רש”י מלשון ”חזק ועזות“! ובשם המדרש ביאר - ”כדרכם של רשעים ההולכים

”כי תבאו אל ארץ מושבותיכם... ועשיתם אשה לה... והקריב המקריב קרבנו... סלת עשרון בלול... ויין לנסך...“.

הנה יש להתבונן, דלכאו’ מקומה של פרשת נסכים צריך להיות בפר’ ויקרא, כחלק מדיני הקרבת הקרבנות, ומדוע נצטוינו דווקא בעת ההיא במצווה זו?

ואמנם רש”י כת’ דכאן בישר להם שיכנסו לארץ, וביאור דבריו לכאו’ כדברי הרמב”ן ועוד, דחששו ישראל שמה יותר לעולם לא יכנסו לארץ, שמה יחטאו שוב, ויענשו פעם אחר פעם להישאר במדבר, וע”כ ”ראה הקב”ה לנחמם, כי בצוותו אותם במצוות הארץ, הבטיחם שגלוי לפניו שיבואו וירשו אותה“.

אלא דמ”מ יל”ע מדוע נבחרה דווקא מצווה זו יותר משאר מצוות התלויות בארץ?

ונרא’ די ש קשר בין פרשייה זו לשלפניה.

דהנה, לאחר חטא המרגלים, התמלא העם בחרטה גדולה על חטאם, ולא זו בלבד, אלא אפ’י קמה קבוצה מהעם והחליטו לפייס את הקב”ה ולהראות לו עד כמה הארץ חביבה עליהם, ואפ’י במחיר של מסירות נפש, שנא’ ”וישכימו בבקר ויעלו לראש ההר לאמר, הננו ועלינו אל המקום אשר אומר ה’, כי חטאנו“.

לצופה מן הצד, מעשה זה יכול היה להתפרש כמעשה שבא לבטא את החרטה העמוקה, ואת קבלת עול מלכותו בחזרה אף במחיר של חירוף נפש, ולפתע, משה רבינו פונה אליהם בנוזפה ואומר להם ”למה זה אתם עוברים את פי השם“?! משה מזהה בפעולה זו מעשה של ”מרידה“! מעשה של ”עוברים את פי ה’“! וממילא ”והיא לא תצלח“! וזאת משום ש”אין ה’ בקרבכם“! והתוצאה תהיה ”ונפלתם בחרב“! נורא ואיום! אותה

בגדר ’והשיב את הגזילה’ הרב יואל סלנט • קהילת ביהמ”ד בני השיבות

אלא כתבו שאם לא נשבע ”יהא בידו עד שיבואו הבעלים ויטלו את שלהם“, וכן דייקו הסמ”ע והגר”א. אמנם הש”ך חידש שגם לרמב”ם יש חיוב הודעה, ואכמ”ל.

איתא בסנהדרין ע”ב. ’אמר רבא מסתברא מילתיה דרב כששיבר וכו’ אבל למיקני לא מידי דהוי אשואל’ וכתב הקצוה”ח [שנ”א סק”ג] שאע”ג שאינו קונה את החפץ, מכל מקום אינו חייב להשיב את הגזילה כמו כל גזלן, שטורח ההשבה מוטל עליו דכתיב והשיב את הגזילה, אבל זה שנגב בשבת כיון דקלב”מ, אינו חייב כלום על שעת הגניבה אלא בתבריה בידיים, אבל איתבר ממילא פטור, וא”כ ממילא נמי אינו מתחייב בהשבה, אלא דלא קני אותו. ותמוה דברי הקצוה”ח, שהרי כל גזלן אינו חייב בטורח השבה וצע”ג.

איתא בב”ק ק”ד. ’אלא אמר רבא שאני מתני’ דכיון דידע למאן גזליה ואודי ליה כיון דאפשר לאהדורי ממונא למריה הוה ליה כמאן דאמר ליה יהיו לי בידך הלכך אע”ג דקאמר ליה יהיו לי בידך כיון דבעי כפרה לא סגי עד דמטי לדיה הא לא אישתבע הוי גביה פקדון עד דאתי ושקיל ליה ומבואר שקיום מצות והשיב את הגזילה היינו שאם הבעלים יבואו וירצו ליטול את שלהם יחזיר להם, אבל טורח ההשבה הוא על הבעלים, ואין לגזלן חיוב לרדוף אחריהם. ורק אם נשבע לשקר, חייב לרדוף אחרי הנגזל כיון דבעי כפרה.

והרא”ש [ב”ק פ”ט סכ”ד] כתב שצריך להודיע לבעלים, שרוצה להחזיר לו את הגזילה. אבל הרמב”ם [פ”ז מהל’ גזילה ה”ט] והשו”ע [שס”ז א] לא הזכירו כלל שיש דין הודעה,

העבודה המוטלת על השב לאלוקיו, ועל הרוצה לפייסו, היא להבין שהוא צריך לבטל את עצמו ורצונותיו לפניו יתברך! ורק ע”י כניעה מוחלטת לפניו - יש לו סיכוי להגיע לתכלית האמיתית של הריצוי והפיסוס, ועל אף שהוא מרגיש שלפעמים זה ”משתלם להפסיד“ דבר מסוים כדי ”להרוויח“ את התוצאה הטובה שיקבל - אם לא

באפילה! ומפורש בפס’ ש”ארוך ברית ה’ לא מש מקרב המחנה“! ובכ”ז הם המשיכו ועלו! עד לסוף הנורא של ”וירד העמלקי והכנעני... ויכום ויכתום עד חחרמה“ - מכה אחר מכה, כמש”כ רש”י.

והתמיהה העולה היא עצומה! הרי התורה בעצמה מעידה עליהם

» המושך משנת חכמים מעמ’ 1

אמרה לא לאחר ק”ש, זהו שוחד וע”ז נצטוינו: וערפכם לא תקשו. כמה פעמים יוצאים לטיולים ע”מ להתרענן ולהחליף כוחות כדי להמשיך בעליה הרוחנית. אך נתקלים בבעיות קשות של חוסר צניעות ומראות אסורות וחמורות. האם אפשר לחשוב שיש כאן רצון ה’, ע”ז נאמר לא תעלו. כי אינני בקרבכם ועל זאת יתפלל כל חסיד. שנזכה שכל מעשינו יהיו לש”ש לעשות את רצונו כרצונו וליתן קורטוב של דבש במקום שזה עושה נח”ר לשמים, וה’ יעזרנו על דבר כבוד שמו.

שבת אחת, ושבת שניה בא זה וחיללה. מטובתו של זה עד היום כל ישראל בגלות נוראה קשה וארוכה.

וזה לימוד גדול לעשות חשבון נפש נוקב לכל אחד מאתנו. פעמים רבות מקבל אדם חשק ללמוד עד השעות הקטנות של הלילה במתיקות ודביקות. אך מפני כך אינו יכול לקום להתפלל ולקרוא ק”ש בזמנה. הוא אומנם מעפיל לעלות ולהתעלות אך זו רמיסה של הלכה פשוטה. וכי חושב שהקב”ה יתפעל מכך. זה בדיוק העפלה במקום שהתורה

מה ענשו של מחלל שבת על כמה זרדים. רצה לייקר בעיני כל ישראל את השבת ולהמחיש להם את חומרתה.

היה מוכן להפקיר את עצמו לכבודה של השבת רצה ליתן קורטוב של דבש. לכאו’ נראה שיקבל שכר על מסירות נפשו אך ה’ הוא האלוקים אשר לא יקח שוחד והתורה אמרה לא תעשה כל מלאכה. צא וראה מה עלתה לנו המעשה לשם שמים שלו, עיין דעת זקנים מבעלי התוס’. שאמרו חז”ל לולא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים. וכבר שמרו

ידוע שכוונתו לש”ש גמורה. שידע ברוח קדשו שיצאו ממנו בנים מכעיסים ומהבתו את הקב”ה מנע זאת. אבל מה לעשות והתורה אמרה לפרות ולרבות, חייב אדם לישא אשה ואם בצדקתו ורוח קדשו מבטל רומס מצוה מדאורייתא הרי שנתחייב מיתה בעוה”ז ובעוה”ב.

זו תפיסה מסוכנת. היומרה להחליט מתי לבטל מצוה ומתי לא זה עקירת תורה שלזה מגיע הכאה עד חרמה.

גם המקושש נתכוון לש”ש, כדי שיראו